

Buzás István (1963–1967)

Hogy került a Kollégiumba?

Veszprémbe jártam a Vegyipari Technikumba, Nagy Lacival együtt. Leindler László is volt tanárunk (mindketten szegedi Eötvös-kollégisták). A középiskolából hozottakat jól tudtam hasznosítani az egyetemen is, olyannyira, hogy ott már egy négyesem sem volt, bár a technikumban nem számítottam a legjobbak közé. Az egyetemi jegyeknek köszönhetően már az elejétől kezdve népköztársasági ösztöndíjas voltam. Ez 1000 forintot jelentett, a Kollégiumért pedig úgy emlékszem, 160-at fizettem. Érettségi után két évig nem kerültem be az egyetemre. Első évben még Zalotai Lajossal együtt laktunk a Szilléri sugárút végén egy kertes házban.

Lajos az első félév után, 1963 tavaszán bekerült a Kollégiumba, de engem nem vettek fel. Annak idején úgy volt, hogy ha csak egy tag is azt mondta, hogy nem, akkor nem került be az illető. Velem is ez történt. Egyébként felvételi beszélgetés volt, a tagok meghallgatták az embert, Gyula bácsival pedig külön beszéltek meg a véleményüket. Én az első alkalommal el sem jutottam a beszélgetésig. Hivatalos kiírás nem volt, mindenki tudta, hogy a legjobbak megpályázhatják, szigorú feltételek mellett. Másodév elején kerültem be az Eötvösbe, ami akkor a Batthyány utcában volt, úgy hívtuk, hogy a „Báró”. 1965 őszén el kellett jönnünk, mert óvoda létesült a helyén.

Anyagilag milyen helyzetben voltak annak idején?

Az egyetemen nem kaptam semmiféle kedvezményt, és otthonról sem kaptam támogatást. Ha nem lett volna az ösztöndíj, akkor haza kellett volna költöznöm. Apám még személyi kölcsönt is felvett, hogy egyetemista lehessenek, hiszen az egyetem elején még nem volt ösztöndíj. Második félévben már a maximális ösztöndíjat kaptam, ami kétszázötven forintot jelentett, de albérletre és étkezésre ez kevés volt. Negyedévesként Csányi László, a szervetlen kémia professzora kért fel, hogy fogadjak el egy intézeti ösztöndíjat, mivel elsőéves korom óta bent dolgoztam Lakatos Bélánál. Én azonban ezt nem fogadtam el. Csányi annyira mérges lett, hogy a szervetlen szigorlatról, ami nyilvános vizsga volt, szó szerint elküldött. Biztos voltam benne, hogy elégtelent kaptam. Eredményhirdetésre visszamentünk, tele volt az előadó, mindenki ismerte a sztorit, jöttek hozzám a nap folyamán, hogy végre te is beléptél az utóvizsgások táborába. A jelesektől kezdték a felolvasást, a végén ez jött: „végül elégtelen érdemelt...” és elkezdtek sorolni a neveket, majd a legvégén: „és Buzás István jeles”. Mondanom sem kell, meg volt rendezve az egész, és drámai hatása volt. Máskor egy fizika vizsgán arról a tételről kezdtem el beszélni nagy meggyőződéssel, amelyiket tudtam, nem pedig a kihúzotttról, a vizsgáztató nem vette észre és jelest adott. Huhn Péter bácsi is kivágott egyszer, bár nem írta be az indexembe. Amikor másodjára szépen feleltem nála, odafordult Gyuris Lacihoz, aki végtelenül csendes, szerény Eötvös-kollégista volt, és

akkoriban már Huhn Péter demonstrátora, és megkérdezte: „Miért adtam ennek elégtelent?” „Valami tévedés volt.” – mondta, erre jelest kaptam. Huhn Péternek egyébként az volt a szavajárása, hogy „Ezt még a nyugdíjasok is megoldják az utcán, úgyis ráérnek.” Ilyen véletlenek is segítettek néha, hogy megtartsam a népköztársasági ösztöndíjamat, ami számomra létszükséglet volt. Zalotait és Kiss Ákost nagyobbra tartottam magamnál, de volt úgy, hogy nekik is becsúszott valami baki.

Milyen volt Grasselly Gyula igazgatóként?

Gyula bácsival egy házban (a református palotában) lakott nagyanyjánál évfolyamtársunk, Sasvári Mária (Sasvári Kálmánnak, a Kollégium első tagjának az unokája), későbbi feleségem, Hartványi Marietta, és ott lakott még a feleségemen kívül egy másik „levelező Eötvös-kollégista”, Szalai Anikó (Varga István későbbi felesége). Lakó volt még a nemzetközi jog nagy öregje, Buza professzor, és gyakran megfordult az ipolytarnóci lelet kapcsán ismert öslénytanos, Tasnády Kubacska András is. A lakás tele volt a magyar állam által védett, értékes festményekkel (Aba-Novák és hasonlók) – néha kölcsön is kérték őket tárlatokra. Ha disznóságot csináltunk, mondjuk randalíroztunk a városban éjszaka, akkor Gyula bácsi a Kollégiumban összehívott bennünket. Elmondta, hogy így nem illik viselkedni, de mindnyájan tudtuk, hogy ezekből nem lesz baj. Azután néha be kellett mennünk a rektorhoz is, ha neki is jelentették a történeteket. Az egyik ilyen fejmosás alkalmával, amikor Gyula bácsi is ott volt, bűnbánó képet vágtunk, de vigyáznunk kellett, hogy ki ne pukkadjon belőlünk a nevetés, mert láttuk, hogy Zalotai heccből elemelt a Kollégium számára egy nagy kristályhamutartót. Tehát kimentett bennünket, ha bajba kerültünk.

Hogy miért kerültünk bajba? A lányok bejárása, a hangoskodások és Fényi Szaniszló miatt. Volt egy hírhedt lovasrendőr, kicsi ember volt, ezért mindig a lovon maradt. Ő mindig elmondta, hogy „Ezek mindent megengednek maguknak, ezért investált a népköztársaság beléjük annyit.” Éjszakánként többször találkoztunk vele: már több háztömbnyi távolságból hallottuk a paták hangját, a város akkoriban csendesebb volt. Gyula bácsi megjött, leült és lehorgasztott fejjel kötelességszerűen elkezdte, hogy „Már megint mit csináltakok?”

A Kollégium múltjáról nem nagyon mesélt. Az volt a munkamódszere, hogy békén hagyott minket. Néha bejött, és megkérdezte, hogy mire van szükségünk? Ez lehetett jobb takaró, világítás, könyvek, televízió, jegyzet, stb. Állandó téma volt, hogy kevés az ösztöndíj. Ha mondtunk valamit, akkor azt megszerezte. Én soha egy jegyzetet vagy szakkönyvet nem vettem, ha kevés volt, akkor vettem még. Ez a fajta közvetlenség nekünk nagyon sokat jelentett. Akkoriban nagyon nagy volt a távolság az oktatók és a hallgatók között. Szerencsére számunkra léteztek kivételek, akár Gyula bácsi, akár Seres Laci, Hackl Lajos és a többiek a tanszéken, akik korábban Eötvös-kollégisták voltak. Akkoriban nagyon zárkózottan éltek az emberek. Ezért is volt nagy dolog az Eötvös Kollégium. Másoktól később tudtuk meg, hogy amikor 1956-ban statárium volt, akkor Gyula bácsi beköltözött

a Kollégiumba, és személyesen gondoskodott róla, hogy senki ne menjen ki. Ez nagyfokú éleslátásra vall, egy célja volt, hogy az órá bízott fiúk ne keveredjenek bajba. Azt se tudtuk, hogy a tanszékeken kik voltak a háború előtti Eötvös-kollégisták. Nem nagyon dicsekedtek vele, hogy a klerikális Horthy-korszakban elitista kollégiumba jártak. Csak a helyzet illusztrálására említtem, hogy például a Hősök kapuja Aba-Novák freskói le volt takarva szürke vakolattal, mi persze tudtuk, hogy mi van alatta.

Néhány nagyon fiatal, korábbi Eötvös-kollégistától eltekintve, egyáltalán nem volt kapcsolatunk a tanszékiekkel. Éppen csak megtúrték a Kollégiumot, állandóan ide-oda költöztünk. Minden évben szó volt róla, hogy megszüntetik, megérzésünk szerint Gyula bácsinak és a korábbi Eötvös-kollégisták háttér munkájának köszönhetően, hogy nem került rá sor. Az Eötvös, így utólag végiggondolva, valahogy ottmaradt véletlenül, mintha elfelejtkeztek volna róla. Egyfajta 1956-os vívmány volt, amelyet meg kellett volna szüntetni. Még az is lehet, hogy szervezetileg nem is létezett, csak Gyula bácsi magánakciója volt a folytatás. Ebben sokat segíthetett, hogy Gyula bácsi akkor nem engedte ki a kollégistákat. Ha a kollégisták egy kicsit is részt vesznek az '56-os eseményekben, írmagja sem maradt volna az Eötvös Kollégiumnak. Valószínűleg ezzel az altatással tudtuk átvészelni a kritikus időszakot, nem verték nagy dobra az egészet, nem volt felvételi hirdetés, a régiekkel is ezért nem volt kapcsolatunk, akik azonban védangyalként valószínűleg a megfelelő helyeken támogattak bennünket.

A rendszer érezte a befolyását a Kollégiumban?

Nem volt jellemző. Az egyik Eötvös-kollégista volt az egyetemi KISZ-titkár, de a Kollégiumban ilyen minőségében nem nagyon mert megnyilvánulni. A párt elvárása az volt, hogy politizáljunk, de úgy, ahogy ők akarták, nem engedtek teret egyéni véleményeknek. Az újságokban leírtak is csak lözúngok voltak. Mi mind ezen persze átláttunk, nem érdekelt bennünket ez az egész. Volt persze egy két dolog, ami rést ütött a merev rendszeren: akkor jelent meg az ÉS, a Nagyvilág, a filmklub, Nemeskürty vezetésével, ahol az Eötvös is felvonult teljes létszámmal. Úgy éreztük, hogy végre szabad a gondolkodás. Volt egy anonim felmérés a politikai beállítottságunkkal kapcsolatban. Utólag megbeszéltük, hogy miket írtunk be, és dőltünk a röhögésről. Volt egy kérdés például, hogy „mi az az irredenta”, azt válaszolta valamelyikünk, hogy „nem tudom, de csonka Magyarország nem ország, Egész Magyarország mennyország”. Izzott a mélyben sok dolog, Szekfű Laci ennek hangot is adott. Kézről kézre adtuk Szolzsenyicin írását, de minden effélét szűk körben csináltunk. Mi másra koncentráltunk: az egyetemre, kultúrára, sportra. Jártunk népitáncolni, kaptunk érte kalóriapénzt, később csak cukrot és citromot. Zalotai Lajos hivatalos csapatban atletizált. Jártunk a Béke Tanszékre, a Bártkába (a Szilléri sarkán), a Kispapba, a Zöld Takonyba (az állomás mögé). Havonta kibéreltük a vasutas kultúrházat az évfolyammal, ahol a kollégisták is törzsvendégek voltak. Nagyon szerettük, ha a szabadság foszlányai meg-megjelentek az életünkben: emlékszem az első sztereo hangfelvételre, az

Amerikáról szóló előadásokra, a twist megjelenésére vagy a Beatlesre. Itthon csak a Rádió Luxemburgon lehetett ilyeneket hallani nagynéha, ha befogtuk. Voltunk egyszer az NDK-ban, ahova kivittük a hosszúhullámot is fogni képes rádiókat, amilyen a kintieknek nem volt. Otthon ez a képessége semmire sem volt jó, mert csak a Rádió Moszkva volt hallható, de az nagyon. A kempingben észrevettük, hogy állandóan jönnek utánunk. Kiderült, hogy befogtuk egy olyan adást, ami a Beatles dalait adta. Erre mi azonban csak hónapok múlva, itthon jöttünk rá, hogy ők voltak azok.

Vagy hozhatnám példának a nyelvtanulást. Oroszt kellett tanulni másodév végéig, csak utána lehetett választani valami mást. Utazni sem lehetett akkoriban szabadon, sokan Jugoszlávián és Olaszországon át hagyták el az országot (Szani is), de volt egy „pofátlan” ismerősünk, aki Leningrádon keresztül ment, mert tudta, hogy a turistákat egy napra átviszik Helsinkibe.

Milyenek voltak a kollégiumi társak?

Nagyon jó közösség volt, napokig tudnám mesélni a sztorikat, mindenkinek volt valami flúgja, mondok néhányat, amely kapásból eszembe jut. Hackl Lajos, korábbi tag, szervezett számunkra Németországba nyári munkát, két-három éven keresztül jártunk ki, és nagyon jól kerestünk. Mai napig vannak ott vásárolt ágyneműink, az volt a stafíringunk. Azóta azokat az üzemekeket már lebontották, annyira környezetszennyezőek voltak, az egyik Skopau mellett volt, tizennégyezren dolgoztunk benne.

Gyuris Laci jópofa és zseniális fiú volt. Akkortájt jött ki a Rubik-kocka, egyik példányban volt elérhető. Megkeverték, odaadták neki, kezébe vette, nézte néhány percig, majd azonnal kirakta. Félelmetes tehetség volt. Vagy Zalotai Lajos, aki meguntta, hogy Baróti Tibi úgy tanulja az olaszt, hogy üvöltve énekel valami olasz áriát a végén. Én épp valami p-metil-toluolt szintetizáltam a tanszéken, amelyről utólag kisült, hogy könnygáz. Zalotai becseppentett egy keveset a végé mögé, Baróti sűrű káromkodások közepette menekült ki, úgy, hogy még az alsóneműjét se húzta fel. Talán Ferke Bandi (Zalotai unokatestvére) volt az, aki elment egyszer tusolni, jött vissza mezítláb, törölköző nélkül. Időközben azonban a levelező lánytagok bementek a szobájába, meglepődött és annyira hirtelen fékezett, hogy fenékre ült. Visszahőkölt és távozott az ellenkező irányba, ahonnan pedig Flórányó jött (a ház korábbi tulajdonosa, akkor már albérlője), szóval két tűz közé került, már nem is emlékszem, hogy hogyan oldotta meg a helyzetet.

Vagy ott volt Szaniszló. Egyszer a nyári gyakorlat után Németországban kirándultunk a feleségemmel, amikor eszünkbe jutott, hogy nem iratkoztunk be az egyetemre. Gondoltuk, hogy Fényi Szaniszlónak írunk egy képeslapot, adjuk le az idexünket. Szani a Kollégium állandó bejáró tagja volt. Az akkori NDK-ra jellemzően a tengerparti kisváros szinte kihalt utcáján sétáltunk, képeslapot kerestünk, egyszer csak megláttunk egy bóklászó alakot az utca végén, aki egyre közelebb jött, mígnem kiderült, hogy Szani az. „De jó, hogy itt vagy...” – kezdtük

volna elmondani neki az esetet, mire ő csak intett: „Szervusztok, szervusztok!” – és ment tovább, mintha csak Szegeden találkoztunk volna.

Szani öntörvényű ember volt, nem kötődött sehova. Volt egy préselt lemezből készített faháza, amelyben Bartos Misi telkén lakott Újszegeden. Amikor Szani elkészítette a házat, akkor felraktuk egy teherautóra, és kivittük. Szani rendszere-sen bejárt a Kollégiumba, hozott pokrócokat, leterítette könyvtárszobába, és ott aludt. Komoly elméletei voltak arról, hogy miért nem kell túl gyakran mosakodni, az egyik az volt, hogy az ember nem víziállat.

Hogy jöttek ki egymással a TTK-sok, bölcsészek és jogászok?

Nagyon jól, csak jókat tudok mondani. Dett Lacit is szerettük, flúgos volt, mint mindenki. Az én időmben ő volt az első és egyetlen jogász a Kollégiumban, és csak próbaidőre. Később ügyvédként védte a prostituáltakat a valuta-perben, jókat mesélt róla.

Farkas Jóska egyszer az első randijára készült napok óta, beillatosította magát, nyakkendőt kötött, kivasalta a fehér ingét, mindnyájan drukoltunk neki, és hülyébbnél hülyébb tanácsokkal láttuk el. Azután valamelyik egy lavór poros szemet öntött a kályhára, amitől a cserépkályha éppen akkor robbant fel, mikor indult volna, tiszta korom lett minden, Jóska randevúja pedig elmaradt.

Azt hiszem, Földvári Laci volt az, aki befogott egy őszi legyet, Alfrédot. Nem volt szabad bántani, nem szabadott szellőztetni, meg lett mondva a takarítónak is. Hoztunk neki cukrot a menzáról, vigyáztunk rá, míg valami nem kollégista agyon nem csapta. Amikor hazajöttem, Alfréd gyufásskatulyában fel volt ravatalozva két gyertyával.

Vagy ott volt Csányi Miki, aki nagy filmes volt, behozta egyszer Mary Zsuzsit a Kollégiumba beszélgetni.

Természetesen rólam is keringtek sztorik. Az egyik legemlékezetesebb az volt, hogy jöttem haza valahonnan, nagy hideg volt, esett a hó. Szokás szerint ki voltak dobálva a könyvek a könyvtárszoba asztalán, én fogtam és felkaptam az egyiket, közben a teraszajtó nyitva volt az udvar felől. Belelapoztam a könyvbe, majd annyira érdekesnek találtam, hogy ott helyben télikabátban elolvastam. Közben éjszaka lett, feltámadt a szél és befújta a hó, a többiek meg csak arra lettek figyel-mesek, hogy lassan betemet.

Voltak bejáró vagy visszajáró tagok is?

Volt mindkettő. Az előbbieket úgy hívtuk, „levelezők”. Főleg kinek-kinek a barát-nője, későbbi felesége. Akkoriban nem laktak lányok hivatalosan a Kollégiumban, de ez nem jelenti azt, hogy nem is voltak jelen. A Báróban saját kulcsunk volt, amit stikában lemásoltunk a levelezőknek is. Még évek múlva is tartottuk a kap-csolatot a tagokkal. 20 évvel végzésünk után például felhívtam Németországban Kisary Miklóst, mert valami beszédet kellett tartanom, de nem nagyon tudtam mit kitalálni, olyat meg nem akartam, amivel nem értek egyet. Miklós akkor

Kelet-Berlinben az NDK Követségen dolgozott, diplomata lett. Telefonba diktálta le nekem a szöveget. A tanszékeken tudták rólunk, hogy Eötvös-kollégisták vagyunk (tudtak a Kiss-Zalotai-Buzás triumvirátusról is), főleg a fiatalabb tanszéki oktatók, részben maguk is volt Eötvös-kollégisták lévén. Sőt, úgy éreztük, hogy bizonyos értelemben tartottak is tőlünk, hogy nem lehet minket kirúgni. Mi is tudtuk, hogy kik voltak a korábbi tagok, de a háború előttieket nem ismertük. Utólag tudtuk meg, hogy a háború előtti tagok (Grasselly Gyula, Huhn Péter, Dombi József) tartották egymással a kapcsolatot, és hogy – bár a Kollégium megtűrt intézményt volt, így nem volt ildomos emlegetni a múlttal való kapcsolatot – ők segítették a háttérben a Kollégiumot.

Hogy alakult egyéni életpályája?

Márta Ferenc, az akkori rektor, behívott a végzés előtt, amikor meghallotta, hogy nem akarok a Szervetlen Kémiai Intézetben maradni. Elmondtam neki, hogy azért nem, mert Szarvasra, az Öntözési Kutatóintézetbe szeretnék menni, ahol a feleségem édesapja a főnök, ott jó helyem lesz. Keszthelyi vagyok, szeretnék a víz mellett lenni, békében. Márta nagyon rendes volt, és őszintén beszélt velem. Elmondta, hogy öt-tíz évig petrolkémiaiával foglalkozott, anélkül, hogy tudta volna, hogy mire lesz ez jó. Most, hogy kiderült, hogy egy gázmező tetején ül (akkor találták meg az algyői mezőket) hirtelen nagyon fontossá vált az ő tudása. Megígérte, hogy lenne lakásom, jó állásom, fizetésem, majd mivel őt hívták Pestre, ahol egész intézetet építenek neki, nemsokára felmennénk Pestre. Óriási beszélgetés volt ez, ritkán kapott ennyire közvetlen megnyilvánulást ekkora személyiségektől az ember. Ennek ellenére nem fogadtam el az ajánlatot. Zalotai vagy Kiss, akik elfogadták, valóban szép pályát futottak be, felmentek Mártával Pestre, voltak Amerikában is. Mondtam Mártának, hogy majd visszajárok, és megcsinálom a doktorimat. Csakhogy az igazgatóm még fél napra sem akart elengedni Szarvasról. Szóltam Grassellynek, hogy próbáljon meg eljárni az érdekemben, aki írt is a szarvasi igazgatónak egy levelet. Erre az elkezdett velem üvöltözni, hogy mit képzelek én, hogy mit neki egy akadémikus, stb. Végül lecsendesedett és péntekenként munkaidő után elmehettem (akkor még szombaton is dolgoztunk) Szarvasról Szegedre. Az intézetben aztán Csányival (a tanszékvezetővel) is meg kellett vívnom. Egyik vasárnap este tízkor beállított az intézetbe, és elkezdett velem kiabálni, hogy hogyan képzelem én, hogy itt vagyok. Tévtűt amit csinállok, ahogy Lakatosé (a témavezetőmé) is az, soha nem lesz belőle semmi, azonnal kizavart és megtiltotta, hogy hétvégeken az intézetbe bemenjek. Két hét múlva mertem elmenni hozzá, fogadott, és állítottam, hogy „az enyémből viszont lesz valami”. Ezen annyira meglepődött, hogy a következőt mondta: „Jövő héten lesz egy intézeti szeminárium, maga ott beszámol, ha az intézetiek azt mondják, hogy van értelme, akkor maradhat.” Így is lett, előadtam a témát, beismerték, hogy igen, ezt még így nem mondta el senki. Fogalmuk sem volt róla, hogy én mivel foglalkozom, kaptam három hónapot. Befejeztem a munkát, megvédtem a doktorit, Csányi volt az elnök. Ezután behívatott és megint felajánlotta az állást,

amelyet megint nem fogadtam el, úgy vágta be az ajtót, hogy majd kiesett az üveg. Tíz évig voltam Szarvason, a főnök nem kedvelt, de mindent megadott a munkához. Felbízott, hogy modern analitikai laboratórium építésére nyújtsak be pályázatot. Eltelt egy fél év, és semmit nem tudtam az eredményről. Megsúgta nekem valaki, hogy megnyerted a pályázatot, de a főnök lucernaszállítót vett a milliókból, mert nem volt pántlikázva a pénz. Mivel a hetvenes évek katasztrofális cukorhiánya idején véletlenül cukorrépával foglalkoztam, elég ismert lettem mint agrokémikus. Meghívtak bennünket Bábolnára, hogy építsek talaj- és növényvizsgáló laboratóriumot, de nem mentünk. Majd ugyanilyen feladatra, Pestre kerültem a földművelésügy Növényvédelmi és Agrokémiai Központjába. Sok milliárd forintból automatizált talajtani és agrokémiai vizsgálólaborokat építettek, az analitikai módszerek kidolgozásáért voltam felelős. Több száz ember volt ellenérdekelt, de amikor a végén sikerült, akkor hirtelen mindenki nálam sokkal okosabb lett, ezért elfogadtam kollégáim invitálását, és az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetébe mentem tudományos igazgatóhelyettesnek.

A rendszerváltás után egy darabig a tudomány igen sokdrangú kérdéssé vált. Arról gondoltunk, hogy ha a kutatóintézetet tönkremegy, akkor a laborokat privatizáljuk, és megpróbálunk abból megélni. Szóval, amikor a szolnoki cukorgyár francia tulajdonosai hívtak, elmentem 5 évre oda mezőgazdasági igazgatónak, de megtartottam az akadémiai kapcsolataimat, nem hagytam ott a tudományt, csak az intézetet. Közben számos helyen oktattam, írtam módszertani könyveket, tudományos publikációkat, nemzetközi tisztséget láttam el. Öt év leltével feljöttem Pestre a Koronás cukrot gyártó osztrák konkurenciához: akkor még hat gyára volt. 1999. december 31-én papíron nyugdíjba mentem, hamarosan azonban kaptam egy telefont, hogy kellene egy környezettudományi intézetet építeni 4,5 milliárd forintból, az akkor alakult Kecskeméti Főiskolán. Az intézetnek én lettem az igazgatója, ma hatvannyolc évesen már csak tanára. Indítottunk egy környezetgazdálkodási szakot. Azt mondják, hogy szükség lesz rám később is, mert nincs, ki megtartsa ezt, de hetvenes éves koromtól csak professzor emeritus lehetek.

*Az interjút Varga-Orvos Zoltán készítette 2010-ben Budapesten
Szerkesztette: Nagyllés János*